

XITOYTILIDA [A 跟GĒN B....一样YÍ YÀNG] KONSTRUKSIYASI ORQALI DARAJA TENGLIGINING IFODALANISHI

Maxamadtoirova Adiba Botir qizi,

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti o'qituvchisi

Kalit so'zlar: qiyos, taqqos, o'xshatish, qiyosiy daraja, old ko'makchi, qiyos obyekti, qiyos subyekti, konstruksiya.

Kirish. O'zbek tilshunosi G'.A.Abdurahmonov, rus tilshunosi B.И.Горелов va xitoy tilshunosi 刘月花Liú Yuèhuā fikrlariga tayanib ularni umumiy lashtirgan holda xitoy tilidagi qiyoslash mazmunidagi gaplarni ikkita katta guruhga ajratamiz.

Birinchi guruh, sifat va darajalarning o'zaro farqini, baland yoki pastligini ifodalovchi sof qiyoslash, taqqoslash mazmuniga ega bo'lgan konstruksiyalar guruhi bo'lib, ushbu guruhga quyidagi konstruksiyalarni kiritamiz:

- 比 *bǐ* old ko'makchisi ishtirokida;
- 一天比一天 *yìtiān bǐ yìtiān*, 一年比一年 *yìnián bǐ yìnián*, 一次比一次 *yíci bǐ yíci* ishtirokida;

- 不如 *bùrú*, 不比 *bùbǐ*, 没有 *meiyou* ishtirokida;

- 越来越 *yuèlái yuè* ishtirokidagi konstruksiyalarni kiritamiz.

Ikkinchi guruh, narsa, hodisa va holatlarning o'zaro bir xilligi, tengligini ifodalovchi o'xshatish mazmuniga ega bo'lgan konstruksiyalar guruhi bo'lib, ushbu guruhga quyidagi konstruksiyalarni kiritamiz:

- 跟 *gēn*.... 一样 *yíyàng* ishtirokida;
- 跟 *gēn*.... 相同 *xiāngtóng*; 跟 *gēn*.... 相似 *xiāngsì*;

跟 *gēn*.... 类似 *lèisì* konstruksiyalari hamda ularning inkor shakli ishtirokida; 有 *yǒu* fe'li ishtirokidagi konstruksiyalar.

O'zbek tilshunosi A.Xojiyev "Tilshunoslik terminlari lug'atida" o'xshatish quyidagicha keltiradi: "O'xshatish bir predmetning belgi, harakat jihatdan boshqa predmetga o'xshash ekanligini bildiruvchi shakl bo'lib, -dek, -day affiksi yordamida yasaladi: toshdek, ipakdek kabi: Bahor

quyoshining zarrin shu'lasida aksida simobdek yiltirab, oynadek yarqirab oqmoqda"²⁹.

O'xshatish mazmunidagi konstruksiyalar narsa, hodisa va holatlarning o'zaro bir xilligi, tengligini ifodalab, ushbu guruhga kiruvchi [A 跟 *gēn* B.... 一样 *yí yàng*] konstruksiyasining grammatik xususiyatlarini ko'rib chiqamiz. Ushbu konstruksiya narsa, hodisa va holatlarning o'zaro bir xilligini ifodalovchi konstruksiyalar qatoriga kiradi. Ushbu konstruksiya A va B, ya'ni ikkita o'xshash bo'lgan predmet yoki holatni taqqoslash uchun qo'llanilib, bunda natijaning teng darajada ekanligini ifodalaydi.

Asosiy qism. [A 跟 *gēn* B.... 一样 *yí yàng*] konstruksiyasida, A hodisa yoki holatlarni ifodalasa, A va B taqqoslanuvchi ikki xil narsa 一样 *yí yàng* solishtirish natijasi bo'lib, kesimning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi. Kesimning asosiy komponenti bo'lgan 跟 *gēn* B esa, hol vazifasida keladi. Ba'zida 一样 *yíyàng* dan so'ng sifat, hishayajon ifodalovchi fe'llar yoki fe'lli so'z birikmalarini uchratishimiz mumkin. Bu vaqtda 跟 *gēn* B 一样 *yíyàng* sifat va fe'lining holiga aylanadi. 跟 B.... 一样 +sifat/fe'l modelida A qaysidir xususiyati B bilan bir xil ekanligini anglatadi³⁰. Masalan:

1. 这个字的声调跟那个字的声调一样。

Zhègè zì de shēngdiào gēn nàgè zì de shēngdiào yíyàng.

Bu ieroglifning ohangi bilan anavi ieroglifning ohangi bir xil.

²⁹ Хожиев А. Тилшунослик терминларининг изоҳли лугати. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2002. – Б. 140.

³⁰ 刘月化等著. 实用现代汉语语法. – 北京: 商务印书馆, 2001. – 页 833.

2. 这间屋子跟那间屋子一样大。

Zhèjiān wūzi gēn nàjiān wūzi yíyang.

Bu xona bilan anavi xonaning kattaligi bir xil.

3. 他跟我一样喜欢孩子³¹。

Tā gēn wǒ yíyàng xǐhuan háizi.

U ham bolani mendek yaxshi ko‘radi.

Birinci misoldagi 一样 *yíyàng* gapdagi ikki ohangning bir xilda ekanligini ta’kidlamogda. Ikkinchi misolda esa ikkita xonaning ham hajmi bir xilda katta ekanligi keltirilgan bo‘lsa, uchinchi misolda esa uning bolani yaxshi ko‘rish darajasi “men” bilan bir xilda ekanligi keltirilgan.

Bundan tashqari ushbu modelda qiyosiy darajani ifodalovchi sifat odatda 高 *gāo* baland, 长 *cháng* uzun, 宽 *kuān* keng, 厚 *hòu* qalin, chuqur, 大 *dà* katta, 多 *duō* ko‘p, 矮 *ǎi* past, 短 *duǎn* kalta, qisqa, 窄 *zhǎi* tor, ingichka, 薄 *báo* yupqa, 小 *xiǎo* kichkina sifatleri bilan bir qatorda, 长度 *chángdù* balandlikni, 宽度 *kuāndù* kenglikni, 厚度 *hòudù* qalinlikni, 容积 *róng jī* ko‘lamlikni, 面积 *miànjī* maydonni, 数量 *shù liàng* sanoq miqdorini ifodalovchi so‘zlardan iborat bo‘ladi. Shu bilan birga ularning antonimlarini ham qo‘llash mumkin. Masalan:

这本书跟那本书一样厚, 大概都是二百多页³²。(这明厚度)

Zhèběn shū gēn nàběn shū yíyang hòu, dàgài dōushì èrbǎi duō xié.

Bu kitob bilan u kitob bir xil qalinlikda, jami taxminan ikki yuz betdan ko‘proq.

Quyida 跟....一样 konstruksiyasining grammatik xususiyatlarini ko‘rib chiqamiz:

[跟 *gēn*....一样 *yí yang*] hol vazifasida kelganda, undan so‘ng 地 *de* qo‘yilishi mumkin. Ayniqsa so‘z brikmalarini qo‘llayotganimizda. Masalan:

他会跟我们一样地想念祖国。

Tā huìgēn wǒ men yíyàng dìxiǎng ànàn zǔ guó.

U ham mendek Vatanini sog‘inadi.

[跟 *gēn* 一样 *yí yang*] *aniqlovchi* vazifasida ham kelishi mumkin. Bu vazifada odatda 一样 *yíyang* dan keyin, 的 *de* qo‘shimchasi qo‘llanilishi shart³³. Masalan:

还有跟这本一样的字典吗?

Hái yǒu gēn zhè běn yíyàng de zìdiǎn ma?

Yana shu bilan bir xildagi lug‘at bormi?

跟 *gēn* old ko‘makchisining oldi va ortida joylashgan A va B ot, olmosh bo‘lishi bilan bir qatorda, fe‘l, sifat va fe‘lli so‘z birikma hamda sifatli so‘z birikma ham bo‘lishi mumkin. Masalan:

1. 读跟写一样需要下功夫。

Dú gēn xiě yíyàng xūyào xià gōngfū.

O‘qish yozishdek bir xil mehnat talab qiladi.

2. 长跟短怎么能一样呢?

Cháng gēn duǎn zěnmé néng yíyàng ne?

Uzun va qisqa qanday qilib bir xil bo‘la olishi mumkin?

3. 用钢笔写和用毛笔写一样吗?

Yòng gāngbǐ xiě hé yòng máobǐxiě yíyàng ma?

Ruchkada yozish bilan qalamda yozish bir xilmi?

4. 你来跟他来一样, 谁来都能解决问题。

Nǐ lái gēntā lái yíyàng, shuí lái dōu néng jiějué wèntí.

Seni kelishing bilan uni kelishi birdek, kim kelsa ham muammoni hal eta oladi.

Yuqorida keltirib o‘tilgan misollarning birinchisida fe‘l, ikkinchi gapda sifat, uchinchi gapda sifatli brikma hamda to‘rtinchi gapda fe‘lli so‘z birikmalarini kuzatishimiz mumkin.

[跟 B....一样] konstruksiyasining bo‘lishsiz shakli quyidagicha ko‘rinishga ega: [A跟 B 不一样], [A不跟 B一样] bo‘lib, [A 跟 B....不一样] konstruksiyasiga quyidagicha misollarni keltirishimiz mumkin:

1. 七班的节目跟别班的都不一样, 他们跳了一个民族舞。

Qī bān de jiémù gēn bié bān de dōu bù yíyàng, tāmen tiàole yíge míngzú wǔ.

³¹ 桂菲. 对外汉语比较句教学研究.

黑龙江大学受社硕士学位论文, 2015 年. – 页 9.

³² 李德津, 程美珍. 外国人实用汉语语. – 北京:

北京语言大学出版社, 2008. – 页 526.

³³ 刘月化等著. 实用现代汉语语法. – 北京:

商务印书馆, 2001. – 页 835.

Yettinchi guruhning dasturi boshqa guruhlarnikiga o'xshamaydi, ular milliy raqsnı tanlashgan.

2. 他的意见跟我的意见不一样。

Tāde yìjiàn gēn wǒde yì jiànbú yíyàng.

Uning fikri bilan mening fikrim bir xil emas.

Ba'zi vaqtlarda esa
不跟bùgēn....一样yíyàng ko'rinishida ham
foydalansa bo'ladi. Bunday gap tuzilishida
跟gēn.... inkor shakli bo'lib xizmat
qiladi, 一样yí yàng emas³⁴. Masalan:

1. 他不跟我一样高,跟我妹妹一样高。

Tā bú gēn wǒ yíyàng gāo, gēn wǒ
mèimèi yíyàng gāo.

U men bilan emas, singlim bilan birdek
baland.

Bunday gaplarning tasdiq-inkor
ko'rinishdagi savol shakli quyidagicha
yasaladi:

1. 他的意见跟我的意见一样不一样?

Tā de yìjiàn gēn wǒ de yìjiàn yíyàng bù
yíyàng.

Uning fikri bilan sening fikring bir xilmi
yo 'qmi?

2. 他跟你一样高不一样高?³⁵

Tā gēn nǐ yíyàng gāo bù yíyàng gāo?

Uning bo'yining balandligi seniki bilan
bir xilmi yoki yo 'qmi?

E'tibor beradigan jihatimiz shundaki,
ikkinchi misolda 他跟你一样高不高tā gēnnǐ
yíyàng gāo bù gāo deb bo'lmaydi. Chunki
yuqoridagi gapda balandlikning bir xil yoki
bir xil emasligi emas, balki baland-pastligi
so'ralmoqda. Bunday holatda esa qiyoslash
mazmunidagi gap emas, balki oddiy so'roq
gapga aylanib qoladi.

Narsa, hodisa yoki holatdagi
o'xshashlik yoki farqli tomonlarni ifodalashda
shaklan bir xil, mazmunan yaqin bo'lgan,
[A跟gēn B 一样yí yàng] konstruksiyasi
o'rnida kela oluvchi
[跟gēn....相同xiāngtóng],
[跟gēn...相似xiāngsì], [跟gēn....近似jìnsì],

[跟gēn....类似lèisì] kabi konstruksiyalar ham
mavjud.

[A跟B....一样] konstruksiyasiga
ekvivalent sifatida [A跟B相同] shaklidan
ham foydalanishimiz mumkin. Uning inkor
shakli sifatida [跟....不同 (不相同)]
konstruksiyalaridan foydalanishimiz mumkin.
Masalan:

1. 这个零件跟那个零件的形状相同。

Zhège língjiàn gēn nàge língjiàn de
xíngzhuàng xiāngtóng.

Bu ehtiyot qismning unisi bilan shakli
bir xil.

2. 他的看法跟我们的看法不同。

Tāde kànfǎ gēn wǒmen de kànfǎ bùtóng.

Uning fikri bilan mening fikrim bir xil
emas.

Lekin [A跟B.... 一样]

konstruksiyasidan farqli o'laroq [A跟B....
相], [跟.... 不同] konstruksiyasi hol
vazifasida kela olmaydi. 我跟他相同高wǒ
gēntā xiāngtóng gāo, 我跟他不同高wǒ
gēntā bùtóng gāo deyish mumkin emas.

Agarda predmet yoki holatning bir xil
darajada shu bilan birga ularning
o'xshashligini ifodalamoqchi bo'lsak,
[跟gēn....相似xiāngsì (近似jìnsì, 类似lèisì)],
[跟gēn...差不多chàbudo]

konstruksiyalaridan ham foydalanishimiz
mumkin³⁶. Masalan:

1. 个故事的情节跟那个故事相似。

Zhège gùshì de qíngjié gēn nàge gùshì
xiāngsì.

Bu hikoyaning mazmuni anavi
hikoyanikiga o'xshash.

2. 小张的个子跟他差不多。

Xiǎozhāng de gèzi gēn tā chàbudo.

Xiaojangning bo'yi uniki bilan deyarli
bir xil.

Yuqorida keltirib o'tilgan
konstruksiyaning asosi bo'lmish 跟gēn old
ko'makchisini 与yǔ, 和hé, 同tóng kabi
so'zlar bilan almashtirilib foydalansa ham
bo'ladi. Masalan:

1. 今天才晓得他们的眼光,

全同外面的那伙人一样。

³⁴ 李德津, 程美珍. 外国人实用汉语语. – 北京:

北京语言大学出版社, 2008. – 页528.

³⁵ 桂菲. 对外汉语比较句教学研究.

黑龙江大学受社硕士学位论文, 2015 年. – 页 43.

³⁶ 刘月化等著. 实用现代汉语语法. – 北京:

商务印书馆, 2001. – 页 838.

Jǐntiān cái xiǎodé tāmende
yǎnguāng,quántóng wàimiànde nà huǒrén
yíyàng.

Bugun hozirgina paydo bo'lgan uning
qarashlari, tashqarida turgan ana u
kishilarniki bilan bir xil.

2. 他们除双手外,别无长物,
其经济地位和产业工人。

.... Tāmen chú shuāngshǒu wài
,biéwúchángwù,qí jīngjì dìwèi hé chǎnyè
gōngrén.

.... Ularning ikki qo'lidan bo'lak hech
narsasi yo'q, iqtisodiy holati esa ishchilarniki
bilan bir xil.

3. 这些学生和旧式学生也不同,
他们不是过去的干部,就是未来的干部。

Zhèxiē xuésheng hé jiùshì xuésheng
yěbú xiāngtóng,tāmen búshì guò qùde gānbù,
jiùshì wèi láide gānbù.

Bu talabalar bilan eskicha o'qigan
talabalar birdek emas, ular avvalgi kadrlar
emas, balki kelajak kadrlaridir.

4. 他的样子没有多大的变化,
但是服装却与土改时的补钉衣服明显的不同³⁷。

Tā de yang zīmó yǒu duō dà de
biànhuà, dànrshì fúzhuāng què yǒu tǔ gǎi shíde
bǔ dīng yīfu míngxiǎn de bùtóng le.

Uni ko'rinishida u qadar katta
o'zgarish bo'lmagan, lekin kiyinishi yer
islohotlari davridagi yamoqli kiymlaridan
farq qilishi ko'rinishida turibdi.

Eng muhim e'tibor qaratadigan
jihatimiz shundaki, hech qachon 比bǐ va
一样yíyàng dan birga foydalanish mumkin
emas. Masalan:

Bu ruchka bilan anavi ruchka bir xil.

这支钢笔跟那支(钢笔)一样。

Zhè zhī gāngbǐ gēn nà zhī (gāngbǐ)
yíyàng.

×这支钢笔比那支一样。

Zhè zhī gāngbǐ bǐ nà zhī yíyàng tarzida
tarjima qilish mumkin emas.

Xitoy tilida taqqosni ifodalovchi
konstruksiya soni ko'pligiga qaramay, ular
ichidan faqatgina [A跟B.... 一样]

konstruksiya, o'zning grammatik
xususiyatlariga ko'ra rang barangliligi bilan
ajralib turadi. Faqatgina [A跟B....一样]
konstruksiyasida inkor elementining gapdagi
o'rni konstruksiyaning ma'nosiga tasir
etmasligini kuzatishimiz mumkin. Aynan
[A跟B.... 一样] konstruksiyasi
ekvivatlentlarga boyligi bilan ajralib turadi va
aynan shu xususiyat uning og'zaki nutqdagi
qulayligini ta'minlab beradi.

Xulosa. Maqola tahlili natijalari
quyidagi xulosalarni keltirib chiqardi:

1. Zamonaviy xitoy tilida qiyoslash
mazmunidagi gaplar ikkita katta guruhga
ajraladi. Birinchi guruh, sifat va darajaning
farqini, baland yoki pastligini ifodalovchi sof
qiyoslash, taqqoslash mazmuniga ega
bo'lgan: 比 bǐ old ko'makchisi, 不如, 不比,
没有, 越来越ishtirokidagi konstruksiyalar.
Ikkinchi guruh, narsa, hodisa va holat
darajalarining o'zaro bir xilligini ifodalovchi
o'xshatish mazmuniga ega bo'lgan: 跟gēn old
ko'makchisi va (跟.... 一样,跟.... 相同;
跟.... 相似; 跟....近似; 跟....类似) 有fe'li
ishtirokidagi konstruksiyalar kiradi.

2. [A跟B 一样] narsa, hodisa va
holatlarning o'zaro bir xilligini ifodalovchi
konstruksiya bo'lib, A va B ya'ni ikkita
o'xshash bo'lgan predmet yoki holatni
taqqoslashda, natijaning teng darajada
ekanligi ifodalashda qo'llaniladi.

3. Ushbu konstruksiyaning bo'lishsiz
shakli: [A跟B...不一样], [A不跟B一样]
bo'lib, inkor elementining gapdagi o'rni
konstruksiyaning ma'nosiga tasir etmasligi,
uning og'zaki nutqdagi qulayligini ta'minlab
beradi.

4. Tasdiq inkor shakli [A跟B
一样不一样] ko'rinishga ega. So'roq shakli
esa gapning oxiriga so'roq
yuklamasi吗qo'yish orqali yasaladi. Ushbu
[A跟B.... 一样] konstruksiyasidagi “一样”
o'rniga, 相同/相似/近似/类似 so'zlaridan
ham foydalanishimiz mumkin.

5. [A跟B 一样] konstruksiyasi orqali
taqqos olib borilganda,的de yordamchi
so'zining tushib qolishi ma'no o'zgarishiga va
uni qo'llashdagi kamchiliklarni keltirib
chiqarish mumkin.

³⁷ 李德津, 程美珍. 外国人实用汉语语. – 北京:
北京语言大学出版社, 2008. – 页530.

6. Hech qachon 比 va 一样 bitta konstruksiyani tashkil etmaydilar. Xitoy tilida [A比B.....一样] yoki [比.....不一样] kabi modellar mavjud emas. Faqatgina [跟/和/同.....一样] yoki [跟/和/同...不一样] konstruksiyalari mavjud. Xitoy tilida [有...一样] konstruksiyasi ham mavjud emas

7. Old ko‘makchi “跟” o‘rniga, 与, 和, 同 kabi so‘zlar bilan almashtirilib foydalansa ham bo‘ladi. [A跟B.... 一样] konstruksiyasi, o‘zning grammatik xususiyatlariga ko‘ra ekvivalentlarga boyligi, rang barangliligi bilan ajralib turadi. Aynan shu xususiyat uning og‘zaki nutqdagi qulayligini ta‘minlab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Абдурахмонов Ф.А., Шоабдурахмонов. Ш.Ш., Ҳожиёв А.П. Ўзбек тили грамматикаси. II. Синтаксис. – Тошкент: Фан, 1996. – 450 б.
2. Турсунов У., Мухторов Ж., Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Тошкент: Ўзбекистон, 1992. – 397 б.
3. Горелов В.И. Грамматика китайского языка. – Москва: Просвещение, 1992. – 278 с.
4. Драгунов А.А. Грамматическая система современного китайского языка. – Ленинград, 1992. – 250 с.
5. Задоев Т.К., Хуан Шуин. Основы китайского языка. – М.: Наука, 1996. – 245 с.
6. Карцевский С. Сравнение. Вопросы языкознания. №1. – Москва: Муравей, 1976. – 180 с.
7. 刘月化等著. 实用现代汉语语法. – 北京: 商务印书馆, 2001. – 840 页.
8. 李德津, 程美珍. 外国人实用汉语语法. – 北京: 北京语言大学出版社, 2008. – 652 页.
9. 戴雪梅, 张若莹. 实用汉语语法三百点. – 北京: 新世界出版社出版, 1999. – 240 页.
10. 故播刘. 实用现代汉语语法. – 北京: 新世界出版社出版, 2003 年. – 455 页.
11. 刘昊博. A Syntactic Analysis of the Bi Comparative Construction. – 四川: 四川外国语大学硕士学位论文, 2013 年. – 78 页.
12. 苗东霞编著. HSK 考前强化语法. – 北京: 北京大学出版社, 2010 年. – 175 页.
13. 杨捷, 杜欣. 新HSK模拟题集. (4/5级). – 北京: 中央编译出版社, 2012. – 214 页.

Maxamadtoirova A. Expression of equal degree in the Chinese language by [A 跟GĒN B... 一样YÍ YÀNG] construction. In modern Chinese, there are many ways to express differences or similarities between things and events, situations and qualities, and also levels, to add they are mainly used to compare differences in high or low a situation. At the same time, it helps to make the speech stylistically brief and fluent. The words in the context of comparison are expressed in Chinese by the term 比较句 bǐjiào jù. If we look at the analysis of this word, 比较 bǐjiào compares 句 jù which gives meaning of the sentence. There is no equivalent of the words analogy in Chinese language for the Uzbek language, all of which are called compression 比较句 bǐjiào jù.

Махамадтоирова А. Выражение степени сходства в китайском языке посредством конструкции [A 跟GĒN B... 一样YÍ YÀNG]. В современном китайском языке существует много способов выражения различия или сходства между предметами и явлениями, их свойствами или качественными особенностями. В основном они используются для сопоставления высокой или низкой степеней различия между сравниваемыми объектами. В то же время они помогают сделать речь стилистически выдержанной и лаконичной. Сравнительные предложения в китайском языке выражаются термином 比较句 bǐjiào jù. Разобрав это понятие, можно увидеть, что конструкция 比较 bǐjiào выражает сравнение, а 句 jù является предложением. В китайском языке отсутствуют прямые эквиваленты узбекским словам, таким как сравнение, схожесть, сопоставление и все это передается одной сравнительной конструкцией 比较句.